

Az MTA KRTK Regionális Kutatások Intézete stratégiája a 2013–2015 közötti időszakra

Előzmények

Az MTA KRTK RKI jogelődjének (MTA RKK) 1984-es alapítása a regionális tudomány hazai intézményesülésének kezdeti lépése volt, és ettől kezdődően a további intézményesülés minden lépésében, majd az új intézmények működtetésében az RKK és annak munkatársai jelentős szerepet játszottak. A rendszerváltozást követő 15 év a magyar regionális tudomány egyben az RKK kiteljesedésének időszaka volt, melyet elsősorban a hazai területi politika és az Európai Unióhoz való csatlakozási folyamat információigénye alapozott meg. Az ezredforduló környékén és azt követően az intézet sikeresen megvalósította 1998-ban kidolgozott stratégiai koncepciójának célkitűzéseit. Tovább erősítette a regionális tudományban képviselt hazai vezető pozícióját, integrálódott az európai tudományos térségbe, támogatta a regionális tudomány egyetemi diszciplínává fejlesztését és a határokon túli magyar területi kutatásokat. Alapkutatási eredményeivel, tudományos orgánumainak működtetésével, rendezvényeivel, területpolitikai döntéseket megalapozó alkalmazott kutatásaival, nemzetközi projekteken való részvételével, valamint hazai és határon túli tudományszervező aktivitásával a regionális tudomány legfontosabb hazai műhelye maradt és szinte megkerülhetetlen szereplőjévé vált a hazai területfejlesztési döntések előkészítésének. A 2000-es évek második felétől kezdődően azonban a magyar regionális tudomány megtorpanni látszott, hazai bázisintézménye, az RKK pedig bizonyos értelemben „leszállóágba” került. A gazdasági válság hatására a makroszintű problémák kerültek a közpolitika érdeklődésének középpontjába, a területi összefüggések iránti érdeklődés kissé alábbhagyott. A hazai tudományfinanszírozás forrásai folyamatosan csökkentek, az RKK intézeteinek kapcsolata a közszféra kormányzati és helyi szereplőivel gyengült, a helyi források pedig szinte elapadtak. Az uniós regionális támogatások felhasználásához kapcsolódó szakértői munkákra egyre több üzleti szereplő szakosodott. A nemzetközi projekteken való részvételnek nem csupán előnyei, hanem – elsősorban pénzügyi – kockázatai is megmutatkoztak. Miközben a folyamatosan csökkenő akadémiai finanszírozási szint ellenére az RKK tudományos teljesítményének mutatói továbbra is kifejezetten jónak számítottak a társadalomtudományi intézetek körében, az intézet gazdálkodásában komoly likviditási problémák jelentkeztek.

Az RKK – látva a veszélyeket – 2010–2015-re vonatkozó stratégiájában gyakorlatilag az előremenedés szándékát fogalmazta meg, és egyértelműen a még erőteljesebb nemzetközi, illetve határon túli nyitásban látta a továbbfejlődés zálogát. A 2009-ben meghirdetett stratégia teljes körű végrehajtására azonban már nem volt lehetősége. 2010 után ugyanis az RKK helyzetét további tényezők nehezítették. Megtörtént egy tudománypolitikai koncepcióváltás, melyet lényegében a társadalomtudományok egyfajta leértékelése jellemez. A társadalomtudományi területeken is előtérbe kerültek az alapkutatás jellegű elméleti és módszertani kutatások, miközben a regionális tudományban – az 1990-es évektől kezdődően már nemzetközi szinten is – azok az alkalmazott kutatások voltak a meghatározóak, melyek a főbb területi folyamatokkal, és a regionális politika lehetőségeivel foglalkoztak. A regionális tudomány más intézményei pl. az egyetemek is nehéz helyzetbe kerültek. A regionális tudománnyal foglalkozó hazai műhelyek között és a területfejlesztési „piacon” még jobban kiéleződött a verseny. A 2012-től bekövetkezett szervezeti változással pedig az RKK elvesztette önállóságát is, és RKI néven az MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont egyik

intézete lett. ***A kialakult új helyzetben elengedhetetlenül szükség van a 2009-ben elfogadott középtávú stratégia megújítására, a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodásra.***

E stratégia a legutóbbi időszak kedvezőtlen folyamatai ellenére sem lehet védekező. A regionális tudomány legújabb fejlődési tendenciái, európai szintű térnyerése és az európai és hazai közpolitikai kihívások területileg differenciált megjelenése ismét előtérbe hozzák a területi, térségi megközelítést. Álláspontunk szerint újra egy olyan időszak kezdődhet, melyben megkerülhetetlen az intézetben felhalmozott egyéni és szervezeti tudás, tapasztalat, a kiépített hálózati kapacitás, a meglévő nemzetközi beágyazottság, a hazai és nemzetközi kapcsolatrendszer.

Önálló intézeti stratégia megvalósítása azonban az új, nagymértékben centralizált szervezetben erősen korlátozott. Egy stratégia megvalósításához szükséges eszközök többsége ugyanis a kutatóközpont főigazgatójának hatáskörében van (gazdálkodási jogosítványok, munkáltatói jogok, belső szabályzatok, képviselő, a szervezetre vonatkozó külső kommunikáció stb.). Bizonyos intézeti szintű mozgástér – elsősorban szakmai értelemben – megmaradt (kutatási irányok, stratégiai termékek, események, kutatási és egyéb szakmai együttműködések stb.), de a KRTK stratégia kidolgozása lehetőséget ad arra is, hogy javaslatot tegyünk a kutatóközpont szervezeti és tudományszervezési megoldásaira, személyzeti politikájára, vagy akár kommunikációs, illetve marketingstratégiájának elemeire is. ***Jelen dokumentum a KRTK stratégiájának kialakításához kíván hozzájárulni és az RKI szintű javaslatokat tartalmazza a főigazgató úr által kért szerkezetben.*** A javaslat az RKI Tudományos Tanácsa, a kutatóhelyek vezetőinek és a fiatal kutatók aktív közreműködésével készült.

1. Az intézeti stratégia fő elemei

a) Célok

Az RKI ***átfogó stratégiai célja*** a regionális tudomány diszciplináris és intézményi pozíciójának, autonómiájának erősítése, a magyar regionális tudomány nemzetközi versenyképességének javítása.

Középtávon stratégiai cél, hogy az RKI a regionális tudomány vezető intézménye maradjon Magyarországon, mely az európai regionális kutatási hálózat elismert tagjaként még erőteljesebben bekapcsolódik a nemzetközi tudományos vérkeringésbe, és alkalmas a regionális tudomány nemzetközi tudáskészletének gyarapítására.

b) Eszközök, források

E célok eléréséhez egyszerre van ***szükség az RKI hagyományainak és elért eredményeinek megőrzésére, valamint egyfajta – az új követelményekhez illeszkedő – megújulásra.***

A megőrzendő, továbbfejlesztendő elemek:

- A regionális tudomány egyik fő jellemzője, hogy alapvetően interdiszciplináris szemléletet követel meg. A fizikai és társadalmi térfelfogás egységét a regionális tudomány képes visszaadni, mint többféle szakma eredményeit és kutatóit integráló társadalmi tértudomány. ***Az RKI egyik fő ereje így továbbra is az interdiszciplinaritásban rejlik.*** Az intézeti kutatói állomány sokoldalúságának megőrzése ezért elengedhetetlen feltétele céljaink elérésének.
- Az RKI másik erősségét ***területi kiépültsége és helyi beágyazottsága*** jelenti. A célok eléréséhez ***a hálózati működés és területi „lefedettség” fenntartására, sőt kiterjeszté-***

sére van szükség. Ennek érdekében meg kell erősíteni a meglévő kutatóhelyeket, azok helyi beágyazottságát, sőt érdemes gondolkodnunk a ma nem lefedett területeken elvesztett pozícióink visszaszerzésében (Észak-Magyarország, Észak-Alföld).

- A kutatóintézet egyik fő erőssége, hogy a **regionális tudományi alap kutatások** kiemelkedő hazai bázisa, s ezt az alap kutatási irányt a rendelkezésre álló pályázati lehetőségek segítségével még tovább kell erősíteni.
- A magyar regionális tudomány a regionális politikához közvetlenül kapcsolódó alkalmazott kutatási témák révén képes volt szervesen bekapcsolódni a nemzetközi vérkeringésbe. Olyan **magas színvonalú, fejlesztés- és társadalompolitikailag jelentős alkalmazott kutatásokra** van elsősorban szükség, melyek **eredményei beépülhetnek az alap kutatásokba.**
- Az RKI kutatásait eddig jelentős **földrajzi fókuszálás** jellemezte. Kiemelt kutatási terüink: **Kelet-, Közép- és Délkelet-Európa.** Nemzetközi téren a verseny pozíciónk a **Kárpát-medence** területi kutatásaiban a legerősebbek. Ezen irányokat az RKI tartani szeretné, sőt **új motívumokkal** kívánja kiegészíteni. Ez egyrészt **újabb nagytérségi komplex vizsgálatokat** jelent (pl. Duna-régió), másrészt az **eddig eredmények szintetizálását** (pl. a Kárpát-medence esetén), harmadrészt **elméleti következtetések levonását** (pl. térfolyamatok kelet–nyugati összehasonlításában). Az európai kutatási tendenciákhoz illeszkedve a területi fókusz tágításában (pl. BRIC-országok, Közel-Kelet, Észak-Afrika) is érdemes gondolkodni.
- Az RKI regionális tudományban betöltött **kulcsfontosságú** pozícióját szolgálták a **telephelyein működő szakkönyvtárak.** Ezek **fenntartása és működtetése** az MTA KRTK könyvtár fiókkönyvtári hálózatának keretei között is **kiemelkedő fontosságú.**
- Az RKI és **kutatói már eddig is** fontos szerepet játszottak **hazai tudományos és szakmai szervezetek** munkájában. A kutatók **tudományos közéletben való jelenlétét erősíteni és intézményesíteni kell.**
- Az RKI és kutatói **hagyományosan aktív résztvevői a** regionális tudományhoz kapcsolódó egyetemi képzések, doktori iskolák munkájának. Az **egyetemi kapcsolatokat ma is kulcsfontosságúnak tartjuk,** mind a tudományos eredmények terjesztésében, mind az utánpótlás-nevelésben, mind pedig a tudományos együttműködésben, de a helyi beágyazottságú felsőoktatási intézmények erősítik a vidéki egységek helyi szerepvállalási lehetőségét is. A gyakorlatban ez az alapszaktól a doktori képzésig tartó oktatást, a gyakornoki rendszer működtetését, és kutatási együttműködések jelent.

Megújulást szolgáló elemek:

- Az elmúlt évtizedben erősen diverzifikált és extenzív projektaktivitásunk sok energiát vont el tudományunk legfrissebb áramlatainak, elméleti és módszertani eredményeinek alkotó, kreatív elsajátításától. Csak ezek birtokában maradhatunk versenyképesek a nemzetközi együttműködésekben, és a hazai nagy volumenű alap kutatási programok elindításában is. Szükség van az **elméleti és a módszertani alap kutatások erősítésére.** Az alap kutatási témákban is érvényesíteni kell az interdiszciplináris jelleget.
- Részben a kutatók egyéni hozott, vagy spontán formálódott profilja mentén, részben a pénzügyi kényszerből végzett számos elaprózott projekt miatt az RKK-t erős tematikai diverzifikáció, ugyanakkor párhuzamosság jellemezte. Ez az erők szétforgácsolását eredményezi. **Tematikai fókuszálásra** van szükség, ami **nagy, átfogó, közös kutatási programok, illetve nagy volumenű kutatási pályázatok előkészítése és végrehajtása** révén valósulhat meg.

- **Külföldi tudományos beágyazottságunk még mindig elmélyítésre szorul.** Nemzetközi kapcsolataink elsősorban közös projekttevékenységekben intenzívek. A nemzetközi tudományos élet egyéb színterein (nemzetközi tudományos szervezetek, rangos tudományos folyóiratok és konferenciák, szerkesztőbizottságok) is megjelennek munkatársaink, de jelenlétünk nem eléggé kiterjedt és összehangolt. **A nemzetközi beágyazottság véleményünk szerint nem csak nyugat-európai jelenléteket jelent, hanem a KKE-térség, illetve a Kárpát-medencei térség tudományos műhelyeivel való együttműködés fenntartását, megerősítését.**
- **A külföldi beágyazottsághoz, kapcsolatokhoz azonban a feltételrendszer rendszeres fejlesztésére van szükség,** mely lehetővé teszi egy új – a rangos nemzetközi folyóiratokban való megjelenést megcélzó – publikációs stratégia megvalósítását, a jelentős külföldi eseményeken való folyamatos jelenléteket, a nemzetközi szervezetekben való aktív részvételt, külföldi tapasztalatcserék elősegítését, külföldi vendégkutatók fogadását stb. E feltételrendszer egyrészt **professzionális kiszolgáló kapacitásokat** jelent (belső nyelvi lektorálás, professzionális pályázati szervezeti háttér, konferenciaszervezés), valamint egy kutatói **támogatási, ösztönzési rendszer** kialakítását. Véleményünk szerint ezeket a kapacitásokat alapvetően KRTK szinten érdemes kiépíteni, és elérhetővé tenni valamennyi intézet számára, de a tudományterület sajátosságai és a hálózati működés miatt ezt ki kell egészítenie saját RKI-s kapacitásoknak, megoldásoknak is. (A kutatókkal szembeni követelményrendszerben csak e feltételek esetén jeleníthető meg markánsan a nemzetközi kiválóság kritériuma.)
- Az RKI jelentős tudományos eredményekkel dicsekedhet, de a tapasztalatok szerint ezeket az eredményeket sokszor csak szűk körben ismerik. A kutatási eredmények disszeminációja gyakran a projekteken belül marad. Szükség van a **disszeminációs tevékenység erősítésére** (publikálás, tudományos ismeretterjesztés, oktatás, médiaszereplés, stratégiai események).
- A regionális tudomány diszciplináris autonómiájának megőrzése hazai szinten csak **intenzív szövetségi rendszer** segítségével biztosítható. A szövetségi rendszer első és legfontosabb eleme az **RKI KRTK-n belüli helyzetének stabilizálása**, elérve a regionális tudomány és az RKI pozícióinak erősítését, de szoros együttműködések kialakítása a többi intézet kutatóival közös kutatások folytatására. A második elem a **többi magyar regionális tudományi műhellyel** (egyetemek, doktori iskolák, szakmai szervezetek) való **egyenrangú együttműködések elmélyítése** (ésszerű profilírozással, munkamegosztáson alapuló stratégiai partnerségek megkötésével). A harmadik elem lehet – elsősorban a társadalomtudományok védelmében – **a kapcsolódó diszciplínák műhelyeivel való szorosabb együttműködés.**
- A kutatói állomány tekintetében világossá vált, hogy a már minősített kutatók nagy projektterheltsége jelentős akadálya volt tudományos előmenetelüknek, míg a fiataloknál a projektszemléletű alkalmazás hátráltatta tudományos teljesítményük kibontakozását. **Hosszú távú kutatói HR-politikára, a kutatói életpályák tervszerű és tudatos építésére van szükség.** A tudományos érdekérvényesítés érdekében az RKI mai helyzetében kiemelten fontos a **DSc fokozat megszerzésének támogatása**, valamint **nemzetközi élvonalban „látható” kutatók kinevelése vagy „bevonása”**. A **fiatalok** nemzetközi tudás-készletének, kapcsolatrendszerének szisztematikus bővítését, fiatal kutatók horizontális tematikai együttműködéseinek előmozdítását, stratégiai kutatási irányok utánpótlásának biztosítását jól segítheti egy **tutori rendszer.**
- Az RKK-ban – bár vannak ellenkező példák – a szervezeti egységek között a finanszírozási problémák szorításában egyre inkább egyfajta versenyhelyzet volt a jellemző. **A horizontális együttműködés** intenzív fejlesztésének egyik fontos feltétele a

szisztematizált belső tudományos kommunikáció (műhelyviták, tutorok, opponensek, közös rendezvények stb.). Ez a **KRTK szélesebb keretei között is** szükségszerű követelmény. Csak ily módon lesz lehetőség az **erők koncentrálására** (pl. a különböző kutatóhelyeken hasonló kutatási területeken dolgozó kutatók között), és komplex közös kutatások, nagy tudományos – hazai és nemzetközi – projektek kidolgozására, megvalósítására.

Források

- A rendszeres költségvetési források;
- Új kutatóműhely létrehozásával bővíthető akadémiai források;
- Fiatal kutatói pályázatok (előzetes egyeztetés az RKI-n belül az arányos fejlesztés lehetőségét biztosítva);
- Egyéb akadémiai kutatási források (pl. OTKA, Lendület, Posztdoktori);
- Hazai egyéb pályázati források (pl. uniós támogatású hazai kutatási programok forrásai, korábban pl. TÁMOP, a következő tervidőszakban tán EFOP);
- Nemzetközi pályázati források (HORIZON 2020, FP8, ESPON, egyéb pl. Európai Területi Együttműködés, határ menti, Visegrádi Alap, egyéb külföldi állami, vagy alapítványi támogatások stb.)

A pályázati források tekintetében a nyugati és keleti stratégiai partner intézmények körének kiépítése révén folyamatossá válhat a nemzetközi **nagyprojektekben való megjelenés**. **Optimális pályázati mix** kialakítása szükséges egység szinten (kutatási építkezést biztosító projektek, rezi finanszírozását, technológiai és adatbázis fejlesztést támogató pályázatok, dologi kiadások fedezésére alkalmas szabad elszámolású projektek). Törekedni kell **magas támogatás intenzitású, előleg finanszírozású pályázati források** elnyerésére, ugyanakkor az RKI egységek sajátos, határ menti helyzetéből adódóan nem zárhatók ki az **uniós határ menti programok** sem.

2. Fontosabb kutatási irányok

a) Új kutatási irányok

A **2012-ben kidolgozott 3 évre szóló 14 kutatási résztema** (lásd melléklet) kutatása részben megkezdődött, egyes témák szűkítése, összevonása, operacionalizálása a már megkezdett kutatási programok keretein belül folyik. A kutatási témák az intézet hagyományos kutatási területeinek legújabb folyamataira koncentrálnak (EU strukturális változásai és a regionális politika kapcsolata, KKE országok fejlődési pályái, a szegénység és társadalmi kirekesztettség területi dimenziói, új tényezők az innováció és a gazdaság térbeli folyamatainak vizsgálatában) vagy nagymértékben kapcsolódnak határtudományi területekhez. (pl. a városkutatások 7. 13. téma, a vidékkutatás 6. 9. 10. téma, területi kormányzás 3. téma, környezeti kutatások 5. 10. 12. téma). Az egyes témák alapos, eredményes kutatására és megvalósítására azonban csak akkor van esély, ha rendelkezésre áll a megfelelő finanszírozási háttér.

Régóta művelt, ugyanakkor megújulásra érdemes kutatási téma egyes gazdasági ágak, elsősorban az ipar (azon belül is elsősorban az **autóipar**), illetve a szolgáltatások (azon belül is elsősorban az **üzleti szolgáltatások**) térfolyamatainak elemzése.

A korábbiakban szintén esetileg művelt, ugyanakkor koncentrált módon megújítandó kutatási témák:

- térelméleti, tudományelméleti és a regionális tudomány történetét feldolgozó kutatások,
- a területi kutatások módszertana,
- elméleti és alkalmazott határkutatások,
- a válság területi hatásai és az azokra adott innovatív válaszok.

Az új kutatási témákat az RKI-ben a már meglévő kutatási kapacitásokra építve, horizontális kutatócsoportok alakításával is el lehet kezdeni, hiszen a hálózat egyes egységeiben dolgoznak azok a kutatók, akik kutatási területük, korábbi tapasztalataik alapján képesek ezen átfogó témák művelésére. Szükség lenne azonban az átszervezés során lecsökkent kapacitások kibővítésére is.

a) Régi kutatási irányok megszűnése

Az alapító okiratban szereplő fő kutatási irányok (közfeladatok) ma is aktuálisak, változtatásuk nem indokolt. Egyes résztémák azonban kikerülhetnek a következő időszak kutatási orientációjából:

- Infrastruktúrahálózat-kutatás;
- A klasszikus területfejlesztési politikai piacon, úgy lokális, mint regionális szinten érdemes szűkíteni az aktivitásunkat, és szakértői feladatokat (pl. koncepciók, programok kidolgozása, monitoring, értékelés) csak a helyi beágyazottság erősítéséhez szükséges mértékben vállalni. A tervezéshez kapcsolódóan inkább az elméleti és nemzetközi bázis erősítésére van szükség.

3. Stratégiai termékek

a) Megújuló és új termékek

Hagyományos termékeink megőrzése igen fontos, de ezek esetén is ***új kiadói stratégiára*** van szükség:

- legfontosabb stratégiai termékünk a „***Tér és Társadalom***” című folyóirat, mely a tudományterület hazai vezető folyóirata, jó példákat nyújtva mind a tudományterületen működő szakemberek, és szervezetek összefogására, mind egyéb társtudományokkal való kommunikációra. A folyóirat rangjának emeléséért tervezzük Scoposus regisztrációját;
- a ***Discussion Papers*** sorozat újrapozicionálása érdekében azt tematikusan koncentráljuk, és a regionális tudomány nem intézeti szereplői számára is elérhetővé tesszük. Ez esetben az elektronikus megjelenést preferáljuk;
- a ***Régiók Európája*** sorozatot – a lehetőségek függvényében – folytatjuk,
- az ***Alföldi Tanulmányok*** periodika (1977–2003) „***feltámasztását***” tervezzük (finanszírozási igény: évi kb. évi 1 millió Ft).

Új termékek:

- Tervezzük egy ***angol nyelvű lektorált regionális tudományi folyóirat*** indítását (finanszírozási igény: évi kb. 5 millió Ft), mely elsősorban a KKE országokban, illetve a Kárpát-medence térségeiben dolgozó kutatóknak adna publikálási lehetőséget. (Megvalósíthatósági tanulmánya előkészítés alatt áll.)

- Vezető pozícióink megőrzése érdekében szükség van a regionális tudomány tudás-készletének egyfajta összegzésére. Ennek érdekében egy **regionális tudományi enciklopédia** (finanszírozási igény: egyszeri, kb. 15 millió Ft) kiadását tervezzük a regionális tudomány hazai szervezeteivel való együttműködésben. Tervezett megjelenési időpont – a finanszírozási feltételek megléte esetén – 2015.
- Tervezünk egy olyan rendszeres kiadványt, ami a saját profilunkban csak a mi tudásunkkal, információinkkal lenne összeállítható, és évről-évre kiadható. Ilyen lehetne pl. egy kelet-európai regionális tükör a térség régióinak alap adataival, összehasonlító elemzésekkel egy megfelelő modell, vagy egy évről-évre lefolytatott lekérdezés segítségével. **Kelet-közép-európai Regionális Jelentések** (finanszírozási igény: évi kb. 2 millió Ft). Az előkészítést még ebben az évben megkezdjük egy minta elkészítésével.

a) Régi termékek megszűnése

- 2016-ra befejeződik a 15+2 kötetes **Kárpát-medence régiói monográfiasorozat** kiadása.

3. Stratégiai események

a) Tudományos konferenciák

Évente egy nagy rangos nemzetközi rendezvény szervezésével állandó szereplővé szeretnénk válni a nemzetközi porondon. (Ennek kapacitás és forrás oldalról is komoly korlátai vannak, de az RSA konferencia a példa arra, hogy megéri.)

- **2013-ban** két nagy nemzetközi konferenciát is szervezünk, neves külföldi vendégelőadók részvételével:
- **DTO 70 konferencia** (*A DTO megalapításának 70 évfordulójára. Téma: Területi kohézió Európában, Pécs, 2013. június 27–28.*);
- **V. Alföld Kongresszus** (*az ötévente megrendezendő esemény idén a békéscsabai csoport megalakulásának 40. évfordulója alkalmából nemzetközivé bővül. Téma: Polarisáció–Függőség–Krisis – Eltérő térbeli válaszok, Békéscsaba, 2013. november 7–8.*).
- **2014-ben** szervezendő konferenciánk apropója az intézet fennállásának 30. évfordulója, amelynek témája az uniós csatlakozás területi, gazdasági, társadalmi hatásainak problémaköre lenne – fókuszálva a regionális tudomány fiatalabb generációira és azok nemzetközi kapcsolatépítésére.
- **2015-ben** pályázunk az EURS 2015-ös nemzetközi konferencia megrendezésére, mely a 2002-es Kritikai Földrajzi Világkongresszus, a 2009-es IGU Gender Konferencia (Szegeddel közös szervezés) után jó alkalom lenne egy újabb jelentős nemzetközi rendezvény megtartására szintén Békéscsabán.

A **hazai rendezvények** közül két évente megrendezésre kerül a **Fiatal Regionalisták Konferenciája**, melynek egyik rendezője a NYUTO. A konferencia keretében egy délután kifejezetten az RKI fiatal kutatóié, amely lehetőséget biztosít a belső horizontális kapcsolatok kialakítására.

A DTO hosszú éveken keresztül szervezte a nagysikerű **Falukonferencia** sorozatát, amit néhány év kihagyása után, immár nemzetközi konferenciává bővítve, 2014-től ismét útjára szeretnénk indítani.

A fentiekén kívül – jellemzően a projekthez kapcsolódóan – *évi 5–10 különböző méretű hazai és nemzetközi részvételű tudományos rendezvényt* szervezünk.

b) Ismeretterjesztés

Az RKI által végzett tudományos ismeretterjesztés alapvető jellemzője eddig is az volt, hogy a *hálózatunk egységei jelentős szerepet vállaltak a helyi közéletben*. Ennek fő terépe a könyvtári fiókok működtetése, valamint az intézet munkatársainak oktatói tevékenysége volt. Tudomány napi rendezvényeink mellett telephelyeink számos esetben adtak teret egyéb ismeretterjesztő rendezvényeknek is. Ismeretterjesztést szolgáló publikációink is elsősorban a helyi médiákban jelentek meg. Az uniós pályázatoknak is egyik stratégiai iránya a tágabb értelemben vett kommunikáció (workshopok, média-megjelenés, tájékoztató kiadványok), mely szintén alapvetően meghatározta aktivitásunkat. Ezek a megjelenések is elsősorban a helyi, regionális közönségnek szóltak. Miután meggyőződésünk, hogy *regionális kérdésekkel foglalkozó intézetként a helyi, regionális ismeretterjesztésben igen fontos a szerepünk, ezért a továbbiakban ezen a gyakorlaton nem szeretnénk változtatni*.

Szükség van azonban az RKI-nak, és kutatóinak, mint a regionális tudomány képviselőinek *országos megjelenésére is*, amire eddig nem fektettünk elég hangsúlyt. *Egy-egy jelentős kutatási projekt mérföldköveinél, illetve lezárásakor, fontosabb kötetek megjelenésekor* az országos médiát is fel kell használnunk eredményeink szélesebb körű megismertetésére.

4. Kutatási termékek és eredmények terjesztése

a) Publikációs stratégia

Az elsődleges publikációs cél a minősített magyar és külföldi folyóiratokban való megjelenés. (A-B kategóriájú és Scopus/WoS folyóiratcikkek.)

A hazai minősített folyóiratokban való intenzívebb publikáláshoz tulajdonképpen elég tudatosítani a kutatókban, hogy ez élvez prioritást. Számos esetben ugyanis az történik, hogy a kutatási eredmények egy-egy projekt keretein belül készülők, vagy egyéb tanulmánykötetekben megjelennek, de nem fordul elég figyelem arra, hogy ezeket az eredményeket – esetleg erőteljesebb elméleti hangsúlyokkal – folyóiratcikkekben is publikáljuk. Ehhez pedig csak egy kis további figyelem és energia lenne szükséges. *A rangos külföldi folyóiratokban való megjelenés azonban kapcsolatokat, sokkal több idő- és energia-befektetést, esetenként pluszforrásokat igényel.* Ebben segíteni kell még a tapasztaltabb kutatókat is, a nemzetközi tudományos szervezetekben való jelenlét feltételeinek megteremtésével, nemzetközi konferenciákon való részvétellel, és a pl. nyelvi lektorálással. Nemzetközi kapcsolatainkban is vannak még kiaknázatlan lehetőségek, *társszerzős cikkek* írása viszont csak személyes találkozásokkal (tehát ilyenek lehetővé tételének intézményes támogatásával) működik magas színvonalon. Néhány munkatársunk nemzetközi folyóiratok szerkesztőbizottságának tagja, ezzel a lehetőséggel is élünk kéne. *A fiataloknak szisztematikus segítségre van szüksége, mind a kapcsolatok kialakításában, mind a publikációs követelmények megismerésében*, enélkül nem lesznek képesek megfelelni ennek az elvárásnak

Publikációs stratégiánkban figyelembe kell vennünk, hogy a Regionális, a Társadalomföldrajzi és a Természetföldrajzi Bizottság tagjai számára a **publikációs prioritások** (pl. külföldi megjelenés, impakt követelmények, hazai folyóiratok besorolása) **tudományterületenként eléggé eltérőek**, ezért az egyéni előmenetel szempontjait elsődlegesnek kell tekintenünk.

Továbbra is fontosnak tartjuk a hazai és külföldi tanulmánykötetekben való szereplést, illetve megfelelő források esetén a kutatási eredmények önálló, RKI kutatói által szerkesztett tanulmánykötetben való kiadását is. Eddig azonban jellemzően a kutatási projektbe épült be egy könyv, tanulmánykötet kiadása is. Ezek a könyvek díjmentesek, nem kerülnek könyvesbolti forgalomba, így szűk körben válnak ismertté. Az MTMT publikációs besorolásában alacsony értékkel bírnak, hivatkozási potenciáljuk csekély, ezért **a jövőben a kiadón keresztül megjelent kötetekre és az elektronikus megjelenésre kell a hangsúlyt helyezni.**

Az RKI-ban hagyományosan érték a **monográfiák** írása, mely a tudományterület sajátoságaiból is adódik. (Számos társadalomtudományi területen ez még hangsúlyozottabb követelmény). Doktori fokozat eléréséhez például elengedhetetlen az önálló monográfiák megjelentetése. **A monográfiák a kutatói teljesítmény igen értékes elemei, ezért rangjuknak megfelelően kell támogatni készítésüket, és megjelentetésüket**, illetőleg továbbra is be kell építeni a kutatói követelményrendszerbe.

b) Tudományos konferenciákon való részvétel

A szűkös finanszírozási keretek miatt a tudományos konferenciákon való részvétel lehetőségei a legutóbbi években meglehetősen korlátozottak voltak. A konferencia- részvételt nem az esemény tudományos jelentősége határozta meg, hanem a finanszírozhatóság, ezért szinte csak projektpénzekből finanszírozható, vagy szolid költségekkel járó eseményeken vehettünk részt. **Ezen a területen minőségi váltás szükséges. Tervszerűvé kell tennünk rangos konferenciákon való részvételünket**, arra törekedve, hogy jelen legyünk tudományterületünk jelentősebb eseményein. Ehhez **központi koordináció** szükséges, a tudományos titkár összehangoló munkájának segítségével. E keretek között számba kell venni, hogy milyen tudományos eredményeinket szeretnénk megmutatni nemzetközi porondon, és erre melyek a finanszírozási lehetőségek. A projektek, OTKA-pályázatok keretein belül finanszírozható részvétel mellett, minél jobban ki kell használni az MTA, illetve KRTK szinten erre a célra rendelkezésre álló forrásokat (a fiatal kutatóknak ez évben volt lehetőségük konferencia-részvételre pályázni). Ezen kívül **RKI központi szinten is képzünk egy olyan alapot, mely segít finanszírozni a preferált rendezvényeken való részvételt**, melynek felhasználásáról az igazgató a Tudományos Tanács véleményének kikérése után dönt.

b) Tudományos és szakmai szervezetekben való szerepvállalás

A tudományos és szakmai szervezetekben való aktív szerepvállalás eddig is jellemezte az RKI kutatóit. Természetesen a regionális tudomány szervezeteiben, a **Regionális Tudományos Bizottságban és a Magyar Regionális Tudományi Társaságban** való részvételünk a legintenzívebb. Ma mind az RTB, mind az MRTT elnöke RKI-s kutató, és a tag-ság sorában is felülreprezentáltak az RKI kutatói. **E pozíciók fenntartására kell törekednünk**, hiszen ez mind a tudomány fejlődését szolgáló együttműködések katalizátora lehet, mind az egyéni kutatói fejlődés segítésének eszköze. **Az RKI e két szervezet természetes**

szövetséges a regionális tudomány hazai és nemzetközi pozícióinak erősítésében. Közös rendezvények, közös kiadványok nagymértékben hozzájárulhatnak céljaink eléréséhez.

Az intézetben folyó munka interdiszciplináris jellege miatt azonban a legtöbb **társtudomány tudományos bizottságában** (MTA Társadalomföldrajzi Bizottság, MTA Természetföldrajzi Bizottság, MTA Szociológiai Bizottság), illetve **szakmai szervezetében** (Magyar Szociológiai Társaság, MUT, Magyar Közgazdasági Társaság) is jelen vagyunk. Tudatosan kell alakítani a bizottságokban való „képviselésünket”, mert ez a tudományos előmenetel, érdekérvényesítés szempontjából fontos mind a közép-, mind a fiatal generáció szempontjából. A **hazai tudományos szervezetek, területi akadémiai bizottságok regionális tevékenységeihez kapcsolódva** továbbra is jelentős szerepet kívánunk vállalni, törekedve arra, hogy **vidéki telephelyeink mintegy helyi bázist biztosítsanak ezen szervezetek tevékenységéhez.**

Tudatosabban kell alakítanunk **a fontosabb hazai és esetenként nemzetközi folyóiratok szerkesztőbizottságaiban való megjelenést** ezek periodikus rotációjával, mert ez a tudományos előmenetel szempontjából fontos értékelési szempont.

A **nemzetközi tudományos és szakmai szervezetek** közül már működő, jó kapcsolatokat építettünk ki az RSA, az ERSA, az IGU, a NISPAcee, az EURA, az ESRS, az Euracademy Association szervezetekkel, melyet tudatosan kell tovább építenünk.

c) Hazai és nemzetközi szervezetek rendezvényein való részvétel

Kutatóink hazai és nemzetközi szervezetek rendezvényein eddig is gyakran részt vettek. A plenáris előadással, illetve szekcióvezetéssel való **részvétel leginkább személyes felkérések eredménye, de tudatos politikával és lobbival az RKI „láthatóságát” fenn kell tartanunk.** Ehhez kívánatos a **stratégiailag fontos szervezetek körének meghatározása** intézeti szinten. Alapvető célunk **e legfontosabb szervezetek rendezvényein, előadással való részvétel,** és ebben kutatóinkat támogatni fogjuk. Elsődlegesen – mind a hazai, mind a nemzetközi porondon – a regionális tudományhoz szorosan kapcsolódó tudományos szervezetek és társaságok konferenciáin való részvétel kap prioritást. Nemzetközi szinten ilyen a RSA, IGU, NISPAcee, hazai szinten az MTA IX. osztály, az MTA tudományos bizottságainak (RTB, MTA Társadalomföldrajzi Bizottság) valamint az MTA területi bizottságainak rendezvényei. A hazai tudományos társaságok közül az MRTT, a Magyar Földrajzi Társaság, a MUT, esetenként a Magyar Szociológiai Társaság és a Magyar Közgazdasági Társaság rendezvényei.

A projekttevékenységekhez kapcsolódóan azonban továbbra is fontosnak tartjuk a részvett külföldi és hazai tudományos rendezvényeken. (Pl. az ESPON rendezvényein való részvétel, valamint **legfontosabb projektpartnereink** rendezvényei.)

5. Kutatási kapacitás

a) Kutatók

Alapvégzettség szerint az itt dolgozó kutatók különböző tudományterületekről érkeztek, közgazdászok, geográfusok, szociológusok, jogászok, politológusok, urbanisták, településmérnökök stb. Tudományos fokozatok szerint is különböző tudományterületeket képviselnek: regionális tudomány, földrajztudomány, közgazdaság-tudomány, földtudomány, gazdálkodás- és szervezéstudomány, szociológiai tudomány, politikatudomány. Több esetben egy-egy kutató önmagában is több szakterületen diplomázott, vagy más tuda-

mányterületen minősült, mint amelyen egyetemi képesítést szerzett. Ezt **a sokszínűséget meg kell őriznünk**, új munkatársak felvétele esetén – mind intézeti, mind osztály szinten – törekedni az **interdiszciplináris megközelítést biztosító megfelelő arányok fenntartására**.

Az RKI-ban dolgozó kutatók **száma az elmúlt két évben több mint 20%-kal csökkent**. A költségvetési támogatásból határozatlan időre kinevezett kutatók száma még ennél is jobban esett. Alapvetően ez nem lenne probléma, ha a kutatóközösségen belül az egészséges arányok nem bomlanak meg, a minőségi paraméterek változatlanul megőrződnek, és az utánpótlás is biztosított. Sajnos azonban **a mennyiségi csökkenés az arányok megbomlásával, és egyes kutatóhelyek (Győr, Kecskemét, Békéscsaba) működőképességének veszélyeztetésével járt**. A kutatók számának jelentős csökkenése sokszor kapacitáskorlátokat vet fel. **Az intézet hálózati egységei stabilizációjának, a kritikus tömeg biztosításának elengedhetetlen feltétele az elszorított veszteségek fokozatos és mind teljesebb korrekciója**.

A kutatói korfa összintézeti szinten viszonylag kiegyensúlyozott, de egyes osztályokon jelentkeznek ellentmondások (Pl. Békéscsabán egyáltalán nincs 35 év alatti fiatal, de szinte mindenhol kevés a középgenerációhoz tartozó, 35–50 éves kutató, akik átvehetnék a jelenlegi vezető kutatók helyét). A fiatalok alkalmazására elsősorban fiatal kutatói pályázatokban, vagy projektek terhére volt és van lehetőség, de ezek átmeneti jellege bizonytalanságban tartja a fiatalokat, így több tehetséges fiatal elhagyta az intézetet, ami már a „középgenerációs” kutatók számában is érződik. A kutatói korfa kiegyensúlyozására osztályonként készítünk tervet a jelenlegi kutatói megoszlás figyelembevételével. A „középmezőny” későbbi erősítését jól szolgálhatják a **posztdoktori pályázatok**. Nyugdíjazások, vagy egyéb üresedések esetén és különösen új kutatócsoportok alakításakor azonban olyan **új felvételekben** is kell gondolkodnunk, amelyek a **nemzetközi kiválóság kritériumainak is megfelelő középgenerációs réteget erősítik**. A **fiatal kutatói pályázatot** továbbra is fontos eszköznél tartjuk a kutatói utánpótlásban, de a kutatói utánpótlás biztosításáért, és különösen a tehetséges fiatalok megtartásáért – a későbbiekben külön pontban kifejtett – intézkedésekre van szükség.

Az arányok megbomlásához kapcsolódó egyik legfőbb probléma, hogy **az elmúlt 2 évben a vezető kutatói generáció is meggyengült**, az RKI 2 év alatt 8 nagydoktort „veszített”. (A jelenlegi összetétel: MTA levelező tagja: 1 fő, MTA doktora: 4 fő, tudomány kandidátusa, PhD: 34 fő, fokozattal nem rendelkező: 12 fő, kutató professzor emeritus: 5 fő.) A fentiekből következik, hogy az **egyik elsődleges cél, hogy növeljük 3-5 éven belül az MTA doktorok számát**.

A nemzetközileg kiemelkedő vezető kutatók számának növelésére egyik út lehet **külföldi vendégkutatók** meghívása. Erre már adódott is lehetőségünk az MTA támogatási konstrukciónak köszönhetően. Tapasztalataink igen jók, sőt ez esetben arra is van esély, hogy a DTO vendégkutatója (James Scott) – amennyiben a lehetőségek adottak – meghosszabbítaná magyarországi tartózkodását. Az RKI hálózat remek lehetőséget adhatna arra is, hogy ne csupán egy osztály – egy város lásson vendégül egy kiemelkedő kutatót, hanem több osztály összefogva, különböző városokban.

b) Infrastruktúra

Az RKI **hálózati működéséből fakadó sajátossága**, hogy **kutatóhelyei önálló ingatlanban működnek** (győri épületnél kezelési jog). A **dologi és rezszi kiadásokra** azonban nincs bázis költségvetési támogatás, és az ingatlanok **tervszerű karbantartására, felújítására**

sem elegendő az esetenkénti akadémiai támogatás.¹ A hálózatos működés továbbra is szükségessé teszi a **kisegítő személyzet** foglalkoztatását (épületek takarítása, őrzése, karbantartása, kutatást segítő asszisztencia, titkársági feladatok), melyre nincs külön költségvetési keretünk, így gyakorlatilag a „kutatási kapacitások” terhére kell ezeket a feladatokat biztosítanunk. Miközben keresnünk kell a további **megtakarítások** lehetőségeit (takarékoság a rezsi és dologi kiadások terén, megosztott munkakörök, részmunkaidő, automatikus rendszerek stb.), törekednünk kell arra, hogy **speciális adottságainkat a költségvetési támogatásokban elfogadtassuk**. A gazdasági osztállyal együttműködve **meg kell találni azokat a lehetőségeket, melyekkel az épületek üzemeltetési és felújítási forrásai bővíthetők** (pl. bérbeadás engedélyeztetése és bevételeinek visszaforgatása egy „felújítási” alapba). Bizonyos területeken (pl. projektek és pénzügyi folyamatok nyilvántartása, belső tájékoztatás, egyszerűbb eljárások) sokat segít, ha a **KRTK központ „szolgáltató” jellege erősödik**.

A megfelelő **informatikai infrastruktúra** a (hálózati) működés alapvető feltétele. Sajnos a legutóbbi évek infrastruktúrafejlesztési pályázatainak nem tették lehetővé a működő eszközök megfelelő ütemű korszerűsítését. Új eszközök beszerzésére elsősorban projektek keretei között volt lehetőségünk. **A géppark és általában a kiszolgáló technika az eseti frissítésekkel éppen csak szinten tartható**. Egyes eszközök esetén (pl. nagy kapacitású többfunkciós nyomtató) jó megoldást nyújthat a **hosszú távú bérleti konstrukció**, de más eszközök esetén ez nem járható út. Törekedni kell tehát a **hálózati egységek önálló informatikai fejlesztési igényeinek elfogadtatására**.

Bár az **RKI könyvtár** ma már az összevont KRTK könyvtár telephelyeként működik, feltétlenül szükség lenne egy **olyan működési modell bevezetésére, mely lehetővé teszi a szakkönyvtári feladatokhoz illeszkedő – viszonylag önálló – működtetést**.

6. Stratégiai együttműködések

a) Hazai

- **Kutatási együttműködés**

A kutatási együttműködésekben a legfontosabb hazai partnereinknek továbbra is a felsőoktatási intézményeket tekintjük. Meg kell őriznünk már jól működő, közös kutatásokban is testet öltő együttműködésünket a **Pécsi Tudományegyetemmel, a Széchenyi István Egyetemmel, a Kaposvári Egyetemmel, az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel és a Kodolányi János Főiskolával**. Erősítenünk kell a képzés területén, valamint közös rendezvényekben, illetve eseti kutatási együttműködésekben már létező kapcsolatainkat a **Szent István Egyetemmel, a Szegedi Tudományegyetemmel, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemmel, a CEU-val, illetve a Kecskeméti Főiskolával**. Debreceni telephelyünk megszűnése gyengítette a kapcsolatokat a **Debreceni Tudományegyetemmel**, ezeket a kapcsolatokat – elsősorban a vidékfejlesztés és a határ menti együttműködések területén – újra szeretnénk élesíteni.

A határtudományok felé való nyitás a többi **MTA kutatóintézzettel való együttműködés** elmélyítését is jelenti. Ezek közül a **legfontosabb a kutatóközponton belüli horizontális**

---

¹ Ebben a tekintetben kritikussá kezd válni a NYUTO helyzete Győrben, ahol két fontos területre – a tetőzet megújítására és a könyvtár szigetelésére – szükséges összességében 10-15 M Ft rövid időtávon belül, de a békéscsabai épület felújítása is egyre sürgetőbb.

együtműködés a Közgazdaságtudományi Intézet és a Világgazdasági Kutatóintézet munkatársaival. **Közös kutatások szervezett kereteinek kialakítása, a kutatók közötti személyes kapcsolatok és információáramlás javítása** azonban szerintünk **KRTK szintű intézkedéseket követel.**

A vidékkutatás keretében már együttműködünk az *Ökológiai Kutatóközponttal* valamint az *Agrártudományi Kutatóközpont Talajtani Intézetével*. Ezt a kapcsolatot meg szeretnénk őrizni. Van már eseti együttműködés egy-egy osztály, vagy kutatás szintjén más akadémiai kutatóintézetekkel is (*MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet, illetve Politikatudományi Intézet, MTA Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földrajztudományi Intézet, MTA Duna Kutatóintézet*), melyet érdemes továbbfejleszteni.

- **Szakpolitikai szerepvállalás**

Az erőteljes szakpolitikai szerepvállalás mindig jellemezte az RKI tevékenységét mind kormányzati, mind helyi szinten. Sajnos az utóbbi években ezek a kapcsolatok gyengültek. A globális kihívások területileg koncentrált hazai megjelenése következtében **a hazai közpolitikák hangsúlyeltolódása várható, ami esélyt ad az RKI kutatási területeinek újbóli felértékelődésére.** A magyar kormányzati politika már most fokozott figyelemmel fordul a környezeti, táji értékek megőrzése, a magyar vidék talpra állítása, a helyi társadalom, a helyi gazdaság, a helyi közellátás újraépítése felé. Az új uniós programozási ciklus mind kormányzati, mind megyei szinten újra igényli a **tudományos igényességgel végzett, megalapozó területi elemzéseket.** Kutatási eredményeink „becsatolásában”, új kutatások indításában elsősorban a területfejlesztési politika, az uniós regionális politika hazai végrehajtásához, valamint a vidékfejlesztéshez kapcsolódó kormányzati szervek (az NGM, az NFM és a VM, illetve az új Stratégiai Tervezési Intézet) lehetnek partnereink. **Kutatási eredményeink jobb kommunikációjával, az egyeztetési folyamatokban való aktív részvétellel újra el kell érniünk, hogy erőteljesebb szakmai befolyásunk legyen a távlati fejlesztéspolitika alakítására.** Erre **pozitív példa** a jelenleg folyó vidékkutatási program és a **VM-el**, valamint a **NAKVI-val** kialakított intenzív együttműködés, melyet hosszú távon is fenn kell tartanunk.

Helyi szinten azokkal a városokkal, illetve megyékkel maradt meg és még tovább erősíthető a kapcsolat, melyek területén kutatóhelyeink működnek. (Budapest főváros, Pécs, Győr, Kecskemét, Békéscsaba, Székesfehérvár megyei jogú városok, Baranya, Győr-Moson-Sopron, Bács-Kiskun, Békés megyék). A szakértői feladatokban azonban **célszerűbb egyfajta „minőségbiztosítási” szerepet ellátni,** és a helyi erőkre hagyni a stratégiaalkotás és egyeztetés folyamatát.

- **Szervezetfejlesztési együttműködés**

Jó egyetemi kapcsolatainkra építve megfontoljuk **közös MTA-egyetem** (elsősorban a vidéki nagyvárosok egyetemével) **kutatócsoport(ok)** indítását **elméletorientált kutatási témá(k)ban.**

c) Nemzetközi

- **Kutatási együttműködés**

A jelenlegi kutatási együttműködéseink igen szerteágazóak és elsősorban **nemzetközi és határ menti kutatási pályázatokhoz, valamint bilaterális akadémiai együttműködésekhez köthetők.** A kutatási konzorciumok **nagyrészt állandó intézményi körből tevődnek össze,** a konzorciumokat vezető partnerekkel kiemelendő a személyes és szakmai kapcsolat. A

nemzetközi kutatási projektek kapcsán számos nemzetközileg is elismert nyugat-európai kutatóhellyel alakítottunk ki együttműködést.² Külföldi partnereink révén több nemzetközi hálózatba is be tudunk kapcsolódni. (pl. *Euracademy Association, Cities After Transition, European Urban and Regional Studies, RESER-European Association for Research on Services*). Az RKI általában mint a délkelet-európai térség (elsősorban a Kárpát-medence) meghatározó kutató intézménye kap együttműködésekbe szóló meghívást. Eddigi és jelenlegi partnereink közül ki kell választanunk azokat az intézményeket, melyeket stratégiai partnereinknek tekintünk.

Kutatásaink földrajzi irányultsága változatlanul elsősorban Kelet- és Közép Európa, illetve a Kárpát-medence. Ezt az irányultságot eddig jól segítették a **bilaterális akadémiai együttműködések**, melyek közül tartósnak bizonyultak a lengyel, a román, a bolgár és az orosz együttműködések. E jó kapcsolatok megőrzésére törekszünk, azonban figyelmeztető jel, hogy legutóbbi bilaterális kiíráson nem nyert a bolgár, vagy a szerb együttműködést célzó pályázatunk. **Közös kutatások, kutatási projektek kapcsán azonban egyre határozottabb kapcsolatrendszer alakul ki számos kelet-közép európai tudományos műhellyel.** A négy országra kiterjedő, Bécs központú Centrope régió Közép-Európa területi fejlődésének csomópontja. Az intézet a Centrope-programok ismert és elismert tagja, szinte minden kutatási jellegű együttműködésben szerepet vállal.³ A határ menti projektek miatt erőteljesek a határ menti kapcsolatok. Az RKI minden egysége részt vesz a környező országok kutatóhelyeivel közös határ menti együttműködési programok végrehajtásában. A legnagyobb tapasztalatok és partneri hálózatok osztrák–magyar viszonylatban halmozódtak fel. Tartósnak mutatkoznak a román és szlovák partnerekkel az együttműködések. (Részben határon túli magyar intézményekkel) Az EU-integrációnak köszönhetően egyre intenzívebbek a szerb–magyar és horvát–magyar együttműködések. A KKE térségben tehát az együttműködések erősödnek, sokoldalú kapcsolatokkal rendelkezünk,⁴ ezt a lehetőséget ki szeretnénk használni. Egy jelentősebb, több évre szóló nagyobb nemzetközi kutatási program kidolgozásával, melyhez megnyernénk néhány hagyományos partnerünket.

- **Szervezetfejlesztési együttműködés**

---

² Nordregio; Delft-i és Torinói Műszaki Egyetem; Leibniz Institut für Länderkunde; Department of Economics of University College of Galway; Department of Environmental, Social and Spatial Change, University of Roskilde, Denmark; Department of Geography, University of Sheffield; Department of Geography, University College Cork; Department of Town and Regional Planning, University of Sheffield; Dipartimento Interateneo di Territorio, Politecnico di Torino, Università degli Studi di Torino; European Policies Research Centre of the University of Strathclyde, Glasgow; European Spatial Planning Observer Network, Luxembourg; Facoltà di Economia, Università degli Studi del Piemonte Orientale Amadeo Avogadro, Novara; Faculty of Spatial Sciences, University of Groningen; Institut der Regionen Europas, Salzburg; Federal Office for Building and Regional Planning, Berlin; Geographisches Institut, Universität Bern; Joanneum Research, Institute of Technology and Regional Policy, Graz; Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle/Saale Leibniz Institute of Ecological Urban and Regional Development)

³ Centrope Observatory – WIFO Bécs, wiiw Bécs, Szlovák Tudományos Akadémia KTI Pozsony, Mendel University Brno.

⁴ Technical University of Kosice, Faculty of Economics; Masaryk University, Faculty of Social Studies, Brno; Centre for European Regional and Local Studies, University of Warsaw; Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja; II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász; Institute of Geography, Slovak Academy of Sciences, Bratislava; Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézet Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Csíkszereda; Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszereda; Stanisław Leszczyński Institute of Geography and Spatial Organization, Warsaw

7. Intézeti szervezet fejlesztése

a) Új csoportok

Az intézetben alapvetően nem kutatócsoportok, hanem osztályok működnek. Az intézeti közfeladatokat a kutatóhelyek közösen, horizontálisan, hálózatban kutatják, nincsenek „kiszajátított” témák. A létező belső együttműködések mellett továbbra is **hangsúlyos marad az egység szintű munka- és pályázati stratégia kidolgozása és megvalósítása.**

A jelenleg meglévő egyéni és osztály szintű specializáció fenntartása mellett, mind a kutatási tervek kidolgozása, mind a kutatások forrásainak feltárása, megszerzése, mind a kutatások megvalósítása során **erősíteni szeretnénk az osztályok közötti szinergiát.** Ennek egyik módja új horizontális kutatócsoportok alakítása. A horizontális kutatócsoportokat a korábban jelzett **új, vagy megújuló témák mentén** szerveznénk. Célunk, hogy egy-egy tudományos tanácsadó, vagy egy-két tanácsadó és vezető kutató köré szerveződjön egy-egy **RKI horizontális műhely,** amelyek indulni tudnak az MTA új kutatócsoport pályázatain, vagy más nagyobb pályázatokon. Az új kutatócsoportok alakítása így reményeink szerint esélyt adhat a kutatói kapacitások bővítésére is. Az első már formálódó ilyen munkacsoport **elméleti és alkalmazott határkutatások** művelésére vállalkozna. A kutatócsoport vezetője jelenlegi vendégkutatónk James W. Scott lenne. A téma művelésében kezdetben 10-12 kutató együttműködése várható az intézet különböző osztályairól. (A jelentkező forrásigény a kutatócsoport-vezető bére.) A NYUTO által preferált horizontális műhely, amelynek vezetésére vállalkozna a **Duna térség** társadalmi, gazdaság és környezeti folyamatait vizsgálná, melyhez szintén több osztály kutatói kapcsolódhatnak. A **térelméleti és/vagy módszertani** kutatócsoport, illetve a **válság területi hatásaival** foglalkozó kutatócsoport kereteinek kialakítása további egyeztetéseket igényel. A regionális tudomány eredményeinek és történetének összefoglalása nem kutatócsoport keretek között zajlana, hanem „projektszerűen”, az RKI szinte valamennyi kutatójának bevonásával az MTA RTB-vel való együttműködésben. Megfontolandó, hogy a 2013–2015-re készített kutatási tervben – gyakorlatilag osztályszerkezethez igazodva – még elkülönülten jelentkező témákat mintegy egységes keretbe foglalva alakítsunk ki horizontális kutatócsoportokat. Ilyen lehetne a **vidékkutatási kutatócsoport; városkutatási kutatócsoport; a szegénység társadalmi (etnikai) és térbeli mintázataival, a környezeti folyamatok területi kérdéseivel, az ökológiailag fenntartható térségfejlesztés perspektíváival foglalkozó kutatócsoport.**

A horizontális együttműködés másik útja, hogy a jelentősebb pályázatok esetében hangsúlyosabbá tesszük ezek hálózatos – azaz az osztályok közötti együttműködésben történő – megvalósítást. Ezzel a nemzetközi versenyben talán sok esetben ütőképesebb pályázatok lehetne elkészíteni. A nagy, intézményi, közös kutatások figyelésére és megírására ezért **kidolgozott eljárásrendet készítünk, és kidolgozzuk az osztályközi együttműködésekhez kapcsolódó finanszírozási és érdekeltségi rendszert.**

A kutatócsoportok kialakításának, illetve komplex nagy pályázatok kidolgozásának feltétele azonban, hogy **szervezettebbé és rendszeresebbé tegyük a belső tudományos kommunikációt** az osztályokon belül (műhelyviták, tutorok, belső opponensek, képzési tervek stb.) és az osztályok között (belső vitasorozat a regionális tudomány aktuális témáiról, a kutatások részeredményeit bemutató és megvitató események, közös konferenciák, RKI napok, közös projektek).

b) Megszűnő csoportok

Az intézetben jelenleg nem működnek kutatócsoportok. Újabb telephely bezárása az RKI területi hálózatszerű működését már veszélyeztetné, ezért ezt nem tervezzük.

8. Kutatói követelményrendszer, szakmai-tudományos előmenetel

A kutatómunka megújításának és a jól teljesítő kutatók megtartásának záloga az *átlátható követelményrendszer, a szabályozott értékelési és előmeneteli rendszer, és egy jól működő ösztönzési rendszer.*

Egységes (és rugalmas) minimumkövetelményt szükséges kialakítani KRTK szinten, tudományos besorolási kategóriánként, középtávú „célokkal” (egy nemzetközi „A” folyóiratcikk megírási és megjelenési ideje 2-3 év, nem beszélve a monográfiáról). A KRTK szinten kialakított *átfogó szabályok keretei között lesz mód intézeti szinten kidolgozni egy az intézet és a tudományterület sajátosságaihoz illeszkedő követelményrendszert*, a kutatók köztestületi regisztrációját (az eltérő nagydoktori követelményeket) is figyelembe véve, illetve meghatározni az értékelési és előmeneteli rendszer intézeti szintű részletszabályait és eljárásait, valamint az ösztönzési rendszer kereteit. A konszolidációs lépések után végre arra is lesz mód, hogy a projektekből részt vevő, többleteljesítményt felmutató kollégák teljesítményük függvényében kereset-kiegészítésben részesüljenek. Megteremthető tehát a megfelelő pénzügyi érdekeltség, mely hozzájárulhat a jól teljesítő kutatók megtartásához, az esetleges megüresedések (pl. nyugdíjazás) esetén pedig új kiemelkedő kutatók alkalmazásához.

Mint korábban már említettük *a szakmai tudományos előmenetel terén egyik fő célunk, hogy növeljük az MTA doktorok számát.* Három év alatt legalább 5-6 főnek el kell indítani az eljárást. A potenciális jelöltekkel (kb. 9 fő) kidolgozzuk a menetrendet. (A követelményeknek való megfelelés áttekintésével, egyénre szabott publikációs stratégiával stb.) A potenciális nagydoktorokat a disszertáció beadása előtt mentesítjük a projektekből való aktív részvételtől, ennek osztályszintű megszervezését egyeztetjük a kutatókkal. Kiemelt figyelmet kap az 55 év alattiak támogatása.

Ezzel párhuzamosan kell megoldani a *főmunkatársi utánpótlást.* A potenciális jelöltekkel (kb. 10 fő) kidolgozzuk a menetrendet, a projektleterheltség kezelését.

A nemzetközi szintre való eljutásban a posztdoktori szakaszban is nagyon fontos a vezető kutatók mentorálási tevékenysége. A nemzetközi finanszírozású pályázatok munkamegbeszélésein való részvételt azonban fiskális okok korlátozzák, ennek köszönhetően az RKI kutatói periférikus szereplők maradnak a kutatási együttműködésekben, a fiatalabbak pedig ezen belül is hátrányokat szenvednek. Így nem alakulnak ki a személyes és intézményközi hálózati kapcsolatok, az idősebb generáció visszavonulásával pedig a szakmai és megélhetési szempontokból is létfontosságú külföldi kapcsolatrendszerünk végzetesen meggyengülhet. *Nemzetközi kapcsolatrendszerünk koordinálására, a nem megfelelően kiaknázott kapcsolatok életben tartására, felelevenítésére, a fiatalok számára való továbbadás megszervezésére ezért megfelelő, horizontálisan (témák szerint szerveződő) intézkedéseket dolgozunk ki.*

A projektek generálásában–kidolgozásában szintén nagyobb szerepet kell kapniuk a fiatalabb kutatóknak, így több lehetőség lesz a kutatások olyan finomhangolására, hogy az

a fiatalok témáihoz szorosabban kapcsolódjon, és a gyakorlatszerzéssel kialakulna az a kutatói kör, mely hosszú távon átvehetné a jelenlegi vezető kutatók szerepét.

9. Kutatói utánpótlás

A kutatói életpálya (a tudományos érdeklődés és az anyagi elismerés hiánya miatt) nagyon kevesek számára vonzó s ez versenyhátrány halmozottan jelentkezik a vidéki kutatóhálózati pontokon. ***Az utánpótlás szempontjából előnyösebb helyzetben vannak a nagy egyetemi városokban működő, egyetemi kapcsolatrendszerrel rendelkező kutatóhelyek.*** Az egyetemekre építve ***bevált utánpótlás-építési gyakorlat*** működött a DTO, a NYUTO és a KÉTO keretei között. Elsősorban a vezető kutatók által vitt mester kurzus hallgatóira épült a gyakornoki rendszer, melynek forrásai a kutatási pályázatokba is beépültek. Ezt követően nyílt mód doktorandusz hallgatók alkalmazására – szintén pályázati forrásokból. Majd a kutatási tevékenység utáni érdeklődésüket megtartó fiatalok a fiatal kutatói státuszokon már stabilabb keretek között dolgozhattak. A rendszer jól működött, de a tapasztalatok szerint egyre kevesebb a kutatásokra fogékony és alkalmas jelölt. Az egyetemek szerepe ezekben a városokban fontos volt az utánpótlásban, de gyakran jelentős volt ***ugyanezen egyetemek későbbi elszívó hatása*** is a már „beérett” kutatókra.

Sajnos azok az egységek, melyek egyetemmel nem rendelkező városokban működnek (Kecskemét, Békéscsaba) ***az utánpótlás szempontjából sokkal rosszabb helyzetben vannak.*** Elsősorban a vezető kutatók oktatási tevékenysége kapcsán kerülnek kapcsolatba kutatások iránt érdeklődő fiatalokkal, akik gyakorlatukat töltik, vagy gyűjtőmunkát végeznek szakdolgozatukhoz, disszertációjukhoz. Közülük azonban csak ***nagyon kevesen „elhivatottak” a kutatói pálya iránt***, ez pedig megnehezíti az utánpótlást. A fiatalok utánpótlását csak a fiatal kutatói helyek segíthetik, de ezeken az osztályokon még ezekre a helyekre is nehéz megfelelő pályázót találni. A ***tehetséges és kutatások iránt elhivatott fiatalok felkutatása*** ezeken az osztályokon különös jelentőséggel bír.

Fiatalok alkalmazására elsősorban a fiatal kutatói pályázatokban, vagy projektek terhére van lehetőség. Ez igen jó alkalom a fiatalok kipróbálására, azonban a folyamatosan szűkülő költségvetési támogatási források korlátozták az egészséges „átmenetet”, azaz a már bizonyított fiatalok határozatlan idejű kinevezését. A fiatal kutatók körét ma is megosztja a ***státuszok és a szerződéses munkaviszonyok ellentéte.*** A ***szerződéses kutatók*** kiszolgáltatott helyzete tartósan ígérkezik; ***gyakran projektek specifikus követelményei zárják ki őket a tudományos élet egyes területeiről, pl. ösztöndíjak megszerzéséből vagy konferencia-részvételekből.*** A ***fiatalok helyzetét*** tehát az elmúlt években leginkább ***a projektek keretében határozott időre való foglalkoztatás nehezítette.*** Több tehetséges fiatal munkatársunk azért távozott az intézettől, mert emiatt bizonytalannak látta a jövőjét. A ***tehetséges és már bizonyított fiatal kutatók költségvetés terhére történő alkalmazását*** tervszerű munkaerő-gazdálkodással mindenképpen meg kell oldanunk.

10. Felsőoktatásban való részvétel

a) Hazai doktori iskolákban való részvétel

Az RKI kutatói jelenleg 12 doktori iskolában oktatók/témavezetők.⁵ Egy iskolában az iskolavezető, kettőben programvezetők, és három iskolában törzstagok kollégáink. *A doktori iskolák akkreditációja (törzstag kutatók biztosítása) továbbra is az intézet stratégiai érdeke.*

A jövő azonban bizonytalan. *Ahhoz, hogy a közép- és fiatal generáció is szerepet vállalhasson majd a doktori képzésben, biztosítani kell, hogy kezdetnek az alap- és mesterképzésben tapasztalatot (kapcsolatrendszer) szerezhessen.* Ha erre nincs lehetőség, nem várható majd el a doktori iskolákban való részvétel. A doktori iskolákban való részvétel mellett kiemelkedő fontosságúnak tartjuk ezért, hogy kutatóink a felsőoktatás valamennyi szintjén megjelenjenek, hiszen csak ez biztosíthatja a regionális tudomány eredményeinek széles körű, tudományokon átívelő megismertetését. Kutatóink közül többen ma is óradóként vagy félállású oktatóként dolgoznak a felsőoktatásban, részt vesznek szakkollégiumok munkájában (Eötvös, Rajk, Társadalomelméleti, Angelusz szakkollégiumok). Az elmúlt években azonban a fiatalok minden irányból a kapuk bezáródását láthatták. A rossz anyagi elismeréssel járó tudományos pálya korábban kétlakiségra, álláshalmozásra ösztönözte a kutatókat egy családi megélhetést biztosító egzisztencia megteremtése érdekében. Új, bizonyos szempontból letisztult és jogos, de anyagilag nagyon problémás, hogy az összeférhetlenségi szabályok, és a felsőoktatásban az oktatói létszámok leépítése ezeket a lehetőségeket is megszünteti. Ez pedig megnehezíti a kutatói utánpótlást, hiszen a fiatalok a mostani középgenerációhoz képest kevésbé végeznek felsőoktatási tevékenységet, holott ők maguk is e középgeneráció révén rekrutálódtak.

b) Nemzetközi együttműködés

Szervezett formában eddig nem vettek részt kutatóink nemzetközi oktatási tevékenységben, sokkal inkább *eseti jelleggel, személyes meghívás alapján.* Az ilyen felkérések alapján végzett külföldi oktatási tevékenységet – a lehetőségekhez képest – továbbra is támogatjuk. A Marie Curie *ITN (International Training Network)* pályázat megnyerése révén azonban intézményes módon lesz lehetőségünk Békéscsabán két külföldi PhD-hallgató fogadására, szakmai vezetésére és angol nyelven történő képzésére 2 évig, illetve egy 10 tagú nemzetközi konzorciumban való együttműködésre.

A stratégia szövegét a Regionális Kutatások Intézete munkatársai 2013. október 2-án, Orfűn megvitatták és a javasolt változtatások átvezetésével jóváhagyták.

2013. október 14.

*Perger Éva
igazgató*

---

⁵ SZE Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, PTE Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola, SZIE Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola, SZTE Földtudományok Doktori Iskola, DE Kerpely Kálmán Doktori Iskola, SZTE Közgazdaságtani Doktori Iskola, SZE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, ELTE Szociológia Doktori Iskola, BME Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Doktori Iskola, ELTE Földtudományi Doktori Iskola